

Владимир МОШИН

ЋИРИЛСКИ РУКОПИСИ МАНАСТИРА СВ. ТРОЈИЦЕ КОД ПЉЕВАЉА

Збирка ћирилских рукописа у манастиру св. Тројице код Пљеваља давно је позната, а по неколико споменика и чувена у словенској филологији, историји и историји умјетности. Одавде потиче гласовити „Таслициски служабник“ Твртка Припковића, који се чува у Лењинградској публичној библиотеци им. Салтикова-Шchedрина, с карактеристичном орнаментиком објављеном у дјелу **В. Стасова** „Славјанскиј и восточнуј орнамент по рукописјам девњаго и новаго времени, 1884“, табл. XXVIII. Овој збирци припада илуминирани „Шестоднев с Космом индикопловом“, о којем постоји студија **В. Јагића** и **В. Молеа** у „Споменику Српске академије“ XI-IV, 1922 г. Ту се налази један од два сачувана рукописа српске редакције Синодика с проклетствима против Богумила, драгоцјен по својим културно-историским подацима, дјелимично објављен од **Љ. Стојановића** у „Споменику САН“ LVI, 1922 г. Збирку је 1857 г. прегледао **Гилфердинг**. Године 1866, према запису у Синодику, „долази овди у манастир св. Троицу г. поп **Сава Косановић** и пописа си и ово, оће и Србљак“, а 1871 г. он је у „Гласнику Српског ученог друштва“ XXIX објавио сумаран попис 93 рукописа уз поједине податке о некима од тих споменика. Год. 1900 посјетио је св. Тројицу **Мил. Вукићевић** и провео ту 7—8 дана, прикупивши много података о „његовом драгоцјеном благу“, што је објавио идуће године у „Гласнику Земалског музеја у Босни и Херцеговини“ XIII — податке о 63 рукописа и 8 штампаних Србуља, углавном записе историске садржине. У исто вријеме исписивао је записе **Атан. Пејатовић** за издање „Старих српских записа и натписа“ од **Љ. Стојановића** (св. I—III, Београд 1902—1905). Касније је проф. **А. Прљинчевић** преписао за **Љ. Стојановића** читав текст пљеваљског Синодика (који се чува у Архиву Српске академије наука). Послије Првог свјетског рата радио је у пљеваљској св. Тројици **В. Ђоровић**, који је у „Херцеговачким манастирима“ (Старинар X—XII, 1935—1936) саопштио поједине записе и друге податке из тројичанских рукописа. Послије Другог свјетског рата Српска академија упутила је у манастир **Ђ. Радојичића**, који је провео тамо 20 дана у августу 1948 г., прегледавши том приликом 113 рукописа, о чему је

поднио извјештај, објављен у „Гласнику Српске академије наука“ књ. I, св. 1—2, Београд 1949, стр. 220—226. Нажалост, овај извјештај, богат важним подацима, не саопштава потпуни инвентар збирке, а поред тога ограничено вријеме није допустило овом стручњаку да детаљно проучи читаву грађу. Тако он напр. наводи да је из збирке нестало поменути чувени рукопис са Синодиком православља, док је уствари тај рукопис стајао на мјесту под бројем 64 заједно са сусједним „Каноником“.

Према томе још ни досад ова вриједна збирка нема објављеног каталога, па ни краћег инвентара, а да не говоримо о научном опису, који ће можда припремити Ђ. Радојичић. Године 1956 ја сам се упутио у св. Тројицу баш с намјером да трагам за изгубљеним Синодиком. Нашао сам се у тешком положају, јер стари објављени подаци о манастирској збирци рукописа нијесу ми могли помоћи. У току посљедњих година збирка је била поново инвентарирана, којом приликом су измијењене старе сигнатуре познате по подацима Вукићевића и других. Морао сам приступити прегледу читаве збирке, која се чува у орманима у припрати, гдје је уредно смјештена. Упоређујући стварно стање с подацима инвентара и старих пописа, видео сам да су у новом инвентару изостављени нестали споменици, напосе илуминирани Шестоднев (посуђен Српској академији наука), због чега су се сигнатуре помакнуле. Осим тога, као што је то било и у старим инвентарима, садржај рукописа означавањем је сасвим сумарно и приближно, а каткада и нетачно. Поред тога, на више мјеста под истим инвентарским бројем било је уписано по неколико рукописа истог садржаја, напр. „2 еванђеља“, „3 псалтира“ итд. При томе садржај није увијек био добро погођен, па тако каткада под истим бројем налазимо различита дјела. Напр. број 66 обухватао је рукопис „Грешних спасеније“ с краја XVII вијека и Зборник служби св. Сави, св. Симеуну и другим свецима (у рукопису су заједно увезана два разновремена дјела из XIV и XV в.), итд. Према томе, да би се омогућило ма какво оријентисање у овој збирци, требало је читаву колекцију прегледати, разлучити скупне сигнатуре под а), б), ц) итд., поправити у инвентару ознаке садржаја за сваки споменик уз приближну ознаку датума и по могућности идентификовати споменике с онима о којима говоре описи Косановића и Вукићевића. Тај сам посао обавио за врло кратко вријеме од 3 дана, којом сам приликом пронашао и рукопис Синодика. Међутим, како је тај поправљени инвентар био врло површан и како је то захтијевало поновну каталогизацију, понудио сам Управи манастира и Заводу за заштиту споменика културе НР Црне Горе да обавим тај посао. Према њиховом пристанку провео сам у манастиру касније још 7 дана и том приликом прекаталогизирао читаву збирку, под засебном сигнатуром за сваки споменик уз ознаку датирања према палеографским подацима и воденим знаковима, које сам том приликом прецртао.

Разумије се, и овај каталог могао је да буде тек сумаран и приближан, али он је неопходан за сналажење у збирци, па и за касније научне описе.

Овај каталог обухвата 117 бројева. Колико је то било могућно настојао сам да задржим старе сигнатуре за прву књигу која је стајала у скупу под појединим бројем, преносећи остала дјела, која су била спојена под истом сигнатуром, према крају каталога, водећи рачуна о размјештају књига по формату. Стога у инвентару рукописи нису груписани по садржају. Међутим, у овом каталогу сматрао сам за корисно да спроведем такву групацију. Према томе, у идућем попису на првом мјесту је редни број овог пописа. Иза тога долази (масним) редни број инвентара. Затим, у заградама: број старог инвентара (уколико се могао установити), број описа Вукићевића (В) и број Косановићевог пописа (К). Већином сам успио да идентификујем податке њихових описа према садашњем стању. Приликом каталогизације, за већи број рукописа спровео сам фолијацију, нарочито у случајевима гдје је то било потребно за тачније одређивање мјеста посебних састава у зборницима.

Хронолошки подаци о воденим знаковима наведени су углавном према овим приручницима.

Знакови XIV вијека: В. Мошин ет С. Траљић, *Filigranes des XIIIe et XIVe siecles*, Загреб 1957. (Цитирамо „МТ“).

Знакови XV—XVI вијека углавном према дјелу Ch. Briquet, *Les Filigranes*, Geneve 1907 (друго издање: Leipzig 1922), те према грађи у Филигранолошкој збирци Хисторијског института Југославенске академије.

Знакови каснијег доба: углавном према грађи у Филигранолошкој збирци Хисторијског института, према дјелима Н. Лихачева „Палеографическое значение бумагих водјаних знаков, С. Петербург 1899“ и „Бумага и древнејшија бумашнија мелници в Московском государстве“ (Записки Имп. Русск. Археолог. Общества, т. IV и V), С. Петербург 1892; према новом албуму В. Николаев, Вадјание знаки Отоманској Империи, т. I, изд. Болгарскаја Академија наук, Софија 1954. Консултована су и друга дјела, напосе W. A. Churchill, *Watermarks in Paper in Holland, England, France etc. in the XVII and XVIII Centuries and their interconnection*. Amsterdam 1935, E. Heawood, *Watermarks mainly of the 17th and 18th Centuries (Monumenta Chartae papuraceae historiam illustrantia, t. I)*. Hilversum 1950, *The Nostitz Papers, Notes on Watermarks found in the German Imperial Archives of the 17th and 18th Centuries...* edited by The Paper Publications Society, Hilversum 1956 (*Monumenta Chartae papur. hist. illustr.*, t. V), као и друге едиције исте међународне организације за студије папира.

1) 85 (ст. бр. 85; В 31). Четвероеванђеље српско-македонско. Пергамена, 14x18,5; 287 листова, посљедња 83 оглодана од мишева (од ф. 194 — нагрижени, од ф. 195 текст је знатно оштећен).

На почетку недостају вјероватно 2 листа — до Мт. II, 14. Текст по 21 ред: лијепо писмо са облицима с краја XIII—поч. XIV вијека — **омега** с полукружним боковима и ниском спојницом, **ч** једнострано, **в** с ниском пречкицом, **ѳ** с доста ниским стаблом. По језику — српски препис с македонског предлошка (употребљава оба јуса, али недосљедно).

У мјесецеслову (који је особито настрадао од мишева) нема српских светаца, ни св. Саве и св. Симеуна, али 14 фебр. долази св. Кирил Философ, учитељ словенску језику. Свршава се на крају еванђеља „за разне потребе“. Ркп је увезан.

Вукићевић и Љ. Стојановић не наводе записе. Има их из каснијег доба:

ф. 117в: Преосвещенѣишему и слов. ѿ(тъ)цоу Нешфитоу еромонахоу.

ф. 78в: Почтенѣишему и слов. г(осподи)ноу Нешфитоу јеромонахоу.

ф. 126: Прешвещенѣишем ѿче јеромон(аше) Iгоумен.

2) 81 (ст. бр. 82). **Четвероеванђеље срп. реч.** Пергамена, 29x27; 187 листова, без почетка и без краја са изгубљеним листовима у средини. Сачувано је од Мт. VII, 14 до 10 XVI 2. Писмо у два ступца по 21 ред. Српска рецензија из прве половине XIV вијека: с новим облицима за **ч** и др., али још без полууставних слова и без акената. Сачувана је лијепа заставица геометриског стила, без тератолошких елемената на почетку Јованова еванђеља (почетни листови код ев. од Матеја, Марка и Луке су изгубљени). Иницијали без тератологије. Увеза нема. Радојичић 221 наводи запис с поменом „грешнога раба Петра“.

3) 83 (ст. бр. 85; В 31). **Четвероеванђеље срп. реч.** Пергамена, 11,5x15; 168 листова; без почетка и без краја: од Мт. V, 44 до 10. XII, 15 и 10. XVI, 16—XIX, 28. Писмо по 20 редова из средине XIV вијека. Без увеза. На ф. 86 в каснији запис (полуустав XVI в.) неке „велегрешне душе“ о стрепњи пред „вечним одветом“.

4) 13 (ст. бр. 13; В 12). **Четвероеванђеље српско 1537 г.** Папир, 22,5x33,3; 274 листа — 34 и по свешчице. Лијепо крупно устав по 22 реда. Лијепе заставице и иницијали на почетку сваког еванђеља. У мјесецеслову св. Сава и св. Симеун. Ркп. је увезан. Запис о постанку рукописа 1537 г. — Вукићевић стр. 297 и Ст. 489—490; о обнављању рукописа 1637 г. — В стр. 297, Ст. 491. Бодени знакови — крин, воловска глава са змијом, лав, сидро у кругу 3 варијанте с контрамаркама АБ, МЗ и ЗМ — одговарају наведеном датуму постанка рукописа.

5) 14 (ст. бр. 15; В 20). **Четвероеванђеље презвитера Аврама из 1595 г.** Папир, 20x31 — 37 свешчица. Крупно и читко писмо, по 24 реда. Заставице и иницијали испред сваког еванђелисте. Записи о постанку рукописа 1595 г., спаљивању тела св. Саве

1599 г. и о прилогу Маргарите из села Болехнића — В стр. 302—304 и Ст. 874—876. Ркп. је увезан. Вод. знак — сидро у кругу с тролистом горе и контрамарком ИЦ — из наведеног доба.

6) **37** (ст. бр. 37). **Четвероеванђеље српско, средина XVI в.** Папир, 20,5x29,5; 24 свешчице. Оштећено: недостаје почетак до Мт. II, 18, Мт. В, 40—VI, 12, IX, 5—X, 2, XII, 36—XII, 45, XIV, 29—XV, 5 и крај ркп. од два листа „Сказанија прејемљуштега светлетнаго чтенија“. Ркп. је увезан у кожу и окован у сребро по рубу и у средини. Нажалост, оштећен просутим уљем. Треба поправити увез и излијепити испале листове. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком СЦ типа Briquet 517 из 1544 г.

7) **38. Четвероеванђеље српско, сред. XVI в.** Папир 19x28; 35 свешчица (34 и 35 по 6 листова, остале по 8). Исјечен је 8 лист I кватерне, остало је очувано. Писмо по 23 реда. Минијатуре еванђелиста испред сваког еванђеља. У мјесецеслову св. Сава и св. Симеун. На крају „Сказанија“ запис тајним писмом „Владко дијак“; на другом мјесту — „Дмитр грешни дијак начрта из Владкова извода“; нажалост, у години сачувано је само прво слово „З“, тј. броја 7.000, иза тога везник и, а рупа на мјесту осталих бројки; према томе може бити сваки датум иза 1492 године. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком АЦ с крижем — из средине XVI вијека. Ркп. је увезан.

8) **59** (ст. бр. 60; В 42). **Четвероеванђеље попа Стефана из 1476 г.** Папир, 14x20; 39 свешчица, читаво је. Писмо полуустав по 18 редова. Увезано. Запис о постанку рукописа наведеног године „в дни злочстиваго и злонравнаго и неситаго Јуде Мехмед бега цара“ — В стр. 312, Ст. 341. Водени знакови — лађа типа Briquet 11959 из 1460 г., вага типа Briquet 2401 из 1437—1457 г. и вага у кругу сл. Briquet 2496 из 1482 г.

9) **90** (ст. бр. 14; В 18; К 90). **Четвероеванђеље попа Николе, друга пол. XVI в.** Папир, 21x31; 32 свешчице и 2 листа. Оштећени су први листови (Теофилактово предговор) и недостаје 1 лист испред Лукина еванђеља. Крупно писмо по 21 ред. Заставице и иницијали испред еванђелиста, осим Луке, гдје је лист исјечен. У мјесецеслову св. Сава и св. Симеун. Увезано. Записи писара Николе попа Јована који је књигу откупио од владике Јосифа — В. стр. 301 и Ст. 4499. Водени знакови — дрво у кругу и сидро у кругу са звијездом без контрамарке сл. Briquet 496 из 1560—65 г. из средине XVI вијека.

10) **75** (ст. бр. 70). **Четвероеванђеље српско, крај XVI вијека.** Папир, 21x28; 28 кватерна. Рукопис је у распадању. У еванђељу од Луке недостаје 3 листа у првом дијелу (од зачала 15 до 25) и сав крај, од зачала 111. У Јованову еванђељу изгубљен је сав крај почев од зачала 45. Уставно писмо по 23 реда. Сприједа синаксар с мјесецесловом и Теофилактово предговор. Има укусне заставице. Од увеза су сачуване даске с комадом зеленог брака-

та на предњој. Водени знакови: Змај МТ 1072, 4 цвијета на стаблици МТ 4123, ловачки рог МТ 5028 и „три брда“ МТ 6366 — све из доба између 1385—1400 г. Рукопис захтијева озбиљну рестаурацију.

11) **78** (Ркп. се чувао у њивоту св. Саве и био је инвентуран у опису Ризнице). **Четвороеванђеље дијака Димитра, средина XVI в.** Папир, 33,5x47,5; 289 листова. Калиграфско писмо по 24 реда. Текст је потпун. На ф. 3в недовршена скица минијатуре; на почетку сваког еванђеља заставица. Увез је у умјетничком окову. Водени знак — звијезда у ромбу окољеном кругом, сл. Briquet 6097 из 1566—7 г. с варијантама из 1567—72 г.

По листовима 4—9 на доњој маргини иде запис: „Сие светогје евангелие „Лето от Рождества Христова 1760 јула 20 у Сараеву. Сије светогје евангелие монастира светије Троице беше заложено за д'1г монастирски за 150 гроша. И откупише га Сарајевци калфе руфета кјурчинскога. кога приимише тестиер масторски, и платише 150 грошаа, и предаше га светому монастиру светије Троице за свој вечни помен'. Бог да их прости“.

ф. 288в—289: „монастира Троице евангелие — смиренни Димитрије диак“.

ф. 289в: „И аште хоштеши уведети...“ и тајнопис.

На истој страни запис да је ово еванђеље било посуђено Српској академији наука 1 XII 1909 г. за изложбу старина у Милану и да је враћено манастиру 14 IV 1930 г.

12) **111** (ст. бр. 61). **Четвороеванђеље, XV в.** Папир, 14x21,5; 28 кватерна, без почетка. Писмо по 24 реда. Од увеза је остао комад стражње корице. Водени знак — вага иде у трећу четврт XV вијека.

13) **96** (ст. бр. 14; В 13; К 36). **Четвороеванђеље, друга четврт XV вијека.** Папир, 20x28,5; 37 кватерна и 1 лист од 38 свешчице. Крупно уставно писмо по 24 реда. Први и други лист су поције-пани. Увезано. „Сказаније прејемљуштеје“ — сприједа; мјесеце-слов — отрага. У мјесецеслову св. Сава и св. Симеун. Водени знакови — „три брда“ ситна сл. Briquet 11652 из 1434—39 г. с варијантама из 1430 и сидро у кругу без контрамарке сл. Briquet 1699 из 1432 и 1702 из 1440 г.

14) **89** (ст. бр. 75: ркп је био уметнут у друго еванђеље). **Одломак Четвороеванђеља, прва трећина XVI в.** Папир 21x29; 93 листа. Писмо по 20 редова. Без увеза. Сачувано је: Мр. XI, 29—XII, 11, Мр. XII, 38—Лц. „главе“, Лц. I, 17—XXIV, 10, Лц. XXIV, 25—10, III, 16, 10 III, 32—V, 44, 10 VI, 68—VII, 9. Водени знакови — сидро у кругу сл. Briquet 471 из 1527 г. и акти у Архиву Југосл. акад. из 1515—1529.

15) **95. Четвороеванђеље из 1546 г.** Папир, 28x42,5; 27 кватерна и несигнирани синаксар. Писмо по 21 ред. Недостаје крај Јованова еванђеља и један лист синаксара. Увезано, али је јако трошно и тражи рестаурацију. Запис о постанку из 1546 г. (7054).

Водени знак — сидро у кругу са звијездом, без контрамарке — из истог доба.

16) **16** (ст. бр. 16; В. 21; К. 13). **Четвороеванђеље с апостолима и блаженима**. Три посебна рукописа увезано заједно: еванђеље с мјесецесловом из средине XVI вијека, апостол опет с мјесецесловом из XVII вијека и „Блажени“ — из средине XV вијека. Папир, 20,6x31; 37 кватерна — 295 листова. У еванђељу ситно писмо по 30 редова, лијепи иницијали и заставице. Ркп је увезан. Водени знакови еванђеља — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ЦБ из средине XVI в.; у апостолима с мјесецесловом — сидро у кругу с контрамаркама БГ, ФЗ и круна у кругу с полумјесецем; у „Блаженима“ — укрштене стријеле слично Briquet 6270 из 1459 г. врло слично Briquet 6270 из 1457 г. Запис из 1632 године о „црном праху с неба и о насиљима херцеговачког „проклетог“ Пирибега Сомборца — код В. стр. 304 и Ст. 1228.

17) **84** (ст. бр. 84). **Еванђеља с апостолима, прва пол. XIV вијека**. Пергамена, 13,5x19; 208 листова. Уставно писмо по 19 редова, с облицима из прве половине XIV вијека — с високим стаблом код Ђ, округлим боковима и ниском спојницом код омеге итд., али још без полууставних облика. Заставице „балканског“ стила, без тератолошких елемената. Увезано. У синаксару нема св. Петке 14 X., св. Јована Рилског 10 X, Илариона Мегленског 21 X, архиеп. Арсенија, св. Саве и св. Симеуна, али 14. II. има „св. Ђирил учитељ словенску језику“. Текст се прекида на текстовима за 20 јула — св. пророка Илије. Има неколико записа из друге четврти XIX вијека:

На корицама: „Митрополит бос'нски, митрополит захумски, екзарх бос'нски... Ник(ано)р босан'ски“. На неколико листова записи Вулета Гужичића из 1841 г., ученика Станишића, помен попа Радовића у Таслици и др.

18) **38** (ст. бр. 41). **Еванђеље изборно с апостолима и додатком из Требника, средина XV вијека**. Папир 20,5x28,5. Без почетка и без краја: кватерне нијесу сигниране. У еванђељима и апостолима писмо по 30 редова, у додатку по 29. Увезано, али даска је преломљена. Поред увеза су листови из пергаменог Триода с краја XIII—поч. XIV в. У додатку су: „Чин на разлученије души“, „Чин масла“ и др. Водени знакови: шкаре сл. Briquet 3666 из 1448 г. и 3667 из 1450 г. и кула сл. Briquet 15908 из 1452 г. и „три брда“ из истог доба.

19) **82** (ст. бр. 82). **Апостол, срп. рец. из средине XIV вијека**. Измијешана пергамена и папир, 20x27; 76 листова. Уставно писмо по 19 редова. Увезан. Сачувано је само: Апостолска дјела I, 8—II, 35; II, 46—XVI, 26; XXII, 20 друга, саборна посланица Јованова II, 4. Водени знак — шкаре.

20) **116** (ст. бр. 17; В. 23; К. 31). **Апостол из 1593 г.** Папир 20,5x30,5; 254 листа (31 кватерна, посљедња са 6 листова). Писмо уставним словима по 25 редова. Увезан. У мјесецеслову нема ни

св. Саве ни св. Симеуна. Запис писара јеромонаха Георгија из 1593 г. и запис из 1770 г о борбама Стефана „Московита“ црногорског с Турцима од 1767 г. до 1770 — В. стр. 305, Ст. 847 и 3344.

21) **40** (ст. бр. 43; В. 37). **Апостол, XVI вијек.** Папир, 20x28,6; 28 свешчица (последња је оштећена и у 27 нема последњег листа). Писмо лијепо по 23 реда; Заставице и иницијали; увезан. Текст се прекида на „сказанију“ Павлове посланице Титу. Водени знак — кардиналски шешир с контрамарком ПА типа Briquet 3502 из 1558 г.

22) **87** (ст. бр. 87). **Тлкованије заповједи Господне: Вопросы и ответи, крај XIII—поч. XIV в.** Пергамена, 16x23; 80 листова; (кватерна), без првог листа. Писмо уставно, по 34 реда. Облици и правопис из наведеног доба: Ъ с ниским стаблом, омега с округлим боковима и ниском спојницом, и с равном пречкицом у средини; і само при крају ретка.

23) **46.** **Тумачење Апокалипсе, повијест Афродитијана и др., прва четврт XV вијека.** Папир, 13x20; 26 кватерна. Полуустав по 24 реда. Увезано и добро очувано осим последњих листова, који су оштећени влагом. Апокалипса — до 4 ф. XV кватерне; затим св. Григорија Великог о крштењу, Афродитијан и др. Водени знакови — шкаре сл. знаку из 1419 г. и крин сл. знаку из 1408.

На предњим корицама запис о великој зими и о доласку Бехир-паше, који „оденесе многи купус“, али нажалост без датума.

24) **60.** **Служабник, прва четврт XVI в.** Папир, 15,5x21,5; без почетка и без краја. Полуустав по 18 редова, Увезано. Златоустова литургија почев од прве просбене јектеније; Василијева литургија; „литургија св. Епифанија“ — „преждеосвештених дарова“; апостоли и еванђеља недкељна и опћа. Водени знак — кардиналски шешир врло сличан Briquet 3457 из 1504 г. с варијантама до 1517 г.

25) **67** (ст. бр. 73; В. 59). **Служабник с еванђељима попа Радослава из 1504 г.** Папир 14,5x21; 196 листова (24 и по кватерне); на почетку недостаје 1 лист. Писмо по 23 реда. Увезан. Све три литургије, еванђеља суботна и недјељна, „кроз недјељу“, празницима, посна, „страсна“ итд. На крају пасхална таблица. Водени знакови — сирена сл. Briquet 13887 из 1514 г. и рукавица сл. Briquet 10720 из 1528 г. На крају Златоустове литургије и поново на крају књиге — запис попа Радослава из Рашке земље, да је писао књигу 1504 г. у доба варварског цара Пајазита: В. стр. 318—319 и Ст. 393.

26) **86** (ст. бр. 67ц). **Служабник с еванђељима.** Папир, 13,5x20,5; 198 листова; на почетку 3 одерка. Два посебна рукописа: А) ф. 1—69 — **Служабник из друге пол. XIV в.:** Златоустова литургија почев од „малог входа“, литургија св. Василија Великог без почетка и литургија преждеосвештених дарова; водени знакови — лук МТ 477 и врч МТ 6894 из 1365—1385 г. Б) ф. 70—198 —

Еванђеља и апостоли с краја XV—поч. XVI в.: за сваки дан у недјељи, страсна, еванђеља светитељима и ев. на празнике. Водени знакови — кардиналски шешир типа Briquet 3407 из 1527 г., вага у кругу типа Briquet 2514 из 1508—1521 г. и кључеви у кругу сл. Briquet 3900 из 1503 г.

27) **106** (ст. бр. 62). **Служабник, средина XVI в.** Папир, 16,5x23; 97 листова. Писмо по 17 редова. Увезан. Само Златоустова и Василијева литургије. Водени знак — воловска глава с крижем сл. Briquet 14527 из 1543 г.

28) **108. Служабник, посљ. четврт XV вијека.** Папир, 14x21; 112 листова: 15 кватерна. Писмо по 21 редак. Увезан, али задња је корица преломљена. Златоустова литургија; иза ф. 25 недостаје почетак идућег текста — службе на Ускрс, од које је сачуван крај; затим су службе с апостолима и еванђељима празницима — Вознесењу, св. Ђорђу, св. Илији, св. Сави, недјељи пред Божић, Благовјештењу, праведнима Јоакиму и Ани и Лазаревој суботи; ф. 66 — јутрења св. Пасхе; ф. 76 — Цвјетна недјеља; онда други празници. На посљедњој страни ф. 112 — „О тебе радујет се, Благодатнаја, всјакаја твар“. Водени знакови — вага у кругу сл. Briquet 2521 из 1499 г. и други тип сл. Briquet 2576 из 1476 г., рукавица врло слична Briquet 11159 из 1483 г. и воловска глава са змијом око мотке, у кругу врло сл. Briquet 15396 из 1501 године.

Записи каснији: ф. 25в — „Сија книга попа Павка село Домлинии“; ф. 48в — помен попа Мартина, родитеља Радослава, Раде, Јелене и Јане.

29) **114. Служабник с чином водоосвештења, бугарски:** два рукописа. Папир 14x21,5; 12 кватерна. А) **Служабник** из средине XIV вијека; писмо по 20 редова; има све три литургије; водени знакови — штит МТ 546 и крушка МТ 4240 из наведеног доба. Б) **Обред на Богојављење** из посљ. четврти XIV в.; писмо по 28 редова; водени знакови — звоно МТ 3041 и рог МТ 5000 из доба око 1387—88 г.

30) **110. Служабник с апостолима и еванђељима, прва пол. XV в.** Папир, 13,5x21; 19 кватерна. Писмо по 19 редова. Златоустова литургија; јектенија дијаконства; литургија св. Василија Великог; „служба вечерњему возглашенију; од кватерне 13. иду апостоли и еванђеља на празнике. Водени знакови — шкаре сл. Briquet 3682 из 1428 г. и вага у кругу сл. Briquet 1472 из 1424—1432 г.

31) **80** (ст. бр. 86). **Псалтир из прве пол. XIV в.** Пергамена, 12x16,5; 34 кватерне; без почетка и без краја — од псалма IX до седме пјесме „трех отроков“. Писмо по 17 редова с облицима из наведеног доба (једнострано 4 и др.). Занимљива орнаментика: Радојичић, стр. 221 упозорава на иницијале „који потсећају на Мирослављево еванђеље“. Увезано.

32) **44. Псалтир с додацима, друга пол. XV вијека.** Папир, 20 x27,5; 26 кватерна. Писмо по 29 редака. Увезано, али је распаднуто. Садржај: Псалтир; Пјесан Мојсијева с тумачењима; св. оца нашег Кирила архиеп. Александрискаго вопроси и ответи; „истолкованије св. изображенија вери“ (без краја). Водени знакови — кардиналски шешир врло сл. Briquet 3369 из 1455 г., полумјесеца са зракама с. Briquet 5222 из 1483 г. и воловска глава с круном на мотки типа Briquet 14503 из 1478 г., 14572 из 1467 г. и 15578 из 1471 г.

33) **61 (ст. бр. 69; В. 58; К. 67). Псалтир с посљедовањем, посљ. четврт XVI в.** Папир, 13,5x19; 32 кватерне. Лијепо, укусно писмо по 17 редова. Занимљиви иницијали касно-готског типа у квадратима. Рукопис је у увезу XVIII вијека. Текст је читав: псалтир, тропари, блажени, еванђеља итд. Водени знак — сидро к ругу са звијездом и контрамарком ЦЦ сл. Николаев бр. 101 из 1578 г.

34) **15. Псалтир с тумачењима св. оца, из 1590 г.** Папир, 21 x31,5. Писмо по 27 редова. Рукопис је увезан; читав је. Уз Псалтир долази предговор св. Василија и тумачење св. Јована Златоустог. Водени знак — сидро у кругу с тролистом и контрамарком ИЦ. Запис јеромонаха Панкратија о постанку рукописа при храме преподобне матере Петке „иже в подкрилие Цера планини“, 1590 г. в навечерије Васкрсенија Христова — Ст. 808.

35) **51 (ст. бр. 51; В. 34). Псалтир с посљедовањем и скраћеним Октоихом из 1517 г.** Папир, 20x29; 39 кватерна, без почетка. Оштећен — у почетку листови су испретурани. Писмо по 25 редова. Увезан. Иза Псалтира долазе: синаксар, часослов, канони с акатистима, службе Велике недјеље и Ускрса, апостоли и еванђеља. У синаксару су: св. Петка, св. Јован Рилски, св. Иларион Мегленски, архиеп. Арсеније, св. Сава и св. Симеун; нема кн. Лазара. Одломак из Октоиха садржи недјељне службе V и VI гласа. Водени знакови — вага у неправилном луку сл. Briquet 2546 из 1529 г. и лук са стријелом сл. Briquet 816 из 1513 г. Запис о постанку рукописа 1517 г. у Врхбосни рекомем Сарајеву — В. стр. 309—310 и Ст. 427 и 428. У запису име „благодчастивог и христољубивога кнеза Михаила от мјеста Плеваљ“ написано је по радираном мјесту.

36) **93 (ст. бр. 50). Псалтир с посљедовањем, друга пол. XVI в.** Папир, 19,5x26,5; 32 кватерне; без почетка (недостаје прве 3 свештице) и без свршетка. Писмо по 22 реда, касније по 25. Има даске од увеза, али је блок распаднут. Текст почиње од 133 псалма. У мјесецеслову: 14 X — св. Петка, 19 X — св. Јован Рилски, 21 X — св. Иларион Мегленски, 11 XI — св. Стеван иже в Дечах, 14 I — св. Сава, 13 II — св. Симеун, 14 II — св. Кирил, 31 VII (!) — св. кн. Лазар иже в Раваници. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ИП (или QI) из наведеног доба.

37) **49. Псалтир с посљедовањем, друга пол. XVII в.** Папир, 14x20; 418 сигнираних листова, без почетка (недостаје првих 15), са изгубљеним листовима 90—193 у средини и без краја. Ситно калиграфско писмо по 30 редова. Без увеза. Текст почиње од 9 псалма, онда иду Мојсијеве пјесме, тропари, мјесецеслов је истргнут; онда од ф. 194 — циклус Великог поста, часослов, служба васкрсна, акатисти; ф. 317 — службе празницима, чин водоосвјештења и чин исповиједи (прекида се на молитви архијереја). Водени знак — круна с полумјесецем и звијездом и контрамарком ПИ.

38) **113 (ст. бр. 68; В. 54). Псалтир с посљедовањем из скита Атонске лавре, из 1607 г.** Папир 9,5x14; 71 кватерна и 1 лист; без почетка — недостају први листови предговора (сачувана су 2 посљедња) и иза њега прва 3 псалма. Писмо полууставно по 20 редова. Од увеза је остала кожа спријета и на хрпту, дасака нема. На крају је додана „Повјест св. оца Исаије“. Водени знак — сидро у кругу с тролстом и контрамарком Н (или М). Запис на 68 кватерни о постанку рукописа на Атосу 1607 г. (октобра 7716.) — В. стр. 317, Ст. 960.

39) **62 (ст. бр. 69; В. 61; К. 89). Псалтир с посљедовањем из 1646 г.** Папир, 13,5x18,5; 457 сигнираних листова. Ситно калиграфско писмо по 30 редова. Лијепа орнаментика са златом. Увез из XVIII вијека. Водени знак — круна са звијездом и полумјесецем и контрамарком ЦИ.

40) **77. Псалтир с посљедовањем, XVII вијек.** Папир, 14x19,5; 37 кватерна; без почетка и без краја. Писмо по 23 реда. Рукопис је распаднут, без корица, пљесњив; горњи је дио листова иструнуо. На почетку су распаднути листови из канона часном Крсту, пренесени с краја књиге; Псалтир почиње од 10 кватерне са 85 псалмом; иза сваке „Славе“ долазе молитве; Мојсијеве пјесме свршавају се у 17 кватерни. Затим: тропари у Суботу „по непорочних“, еванђеље васкрсно прво, еванђеља светима. Кватерна 18 — „Последованије собранија вселетнаго“, затим Великог поста; на крају 26 кватерне — часослов, затим „Блажени“ итд. те акатисти с канонима. У мјесецеслову: 14 X. — св. Петка, 19 X — Св. Јован Рилски, 21 X — св. Иларион Мегленски, 28 X — архиеп. Арсеније, 11 XI — св. Стефан иже в Дечах, 14 I — св. Сава, 13 II — св. Симеун, 14 II — св. Кирил, 15 VI — св. кн. Лазар, 26 VII — препод. Параскева с тропарима св. Николи и св. Ангелини. Водени знак — сидро у кругу с четверолистом сл. у Цетињском псалтиру 42 из 1613—1614 г. и у Цетињском минеју 19 из 1621 г.

41) **23 (ст. бр. 24; В. 29). Служабни минеј за септембар монаха Ананије, прва пол. XVII в.** Папир, 20,5x30,5; 30 кватерна и 2 листа. Лијепо писмо по 25 редова. Увезан, добро очуван. Водени знак — сидро у кругу с тролстом и двоструком контрамарком ПА испод круга и Б са стране (сличан знак са двоструком контрамарком Б доље и ИП са стране у Пљеваљском зборнику житија

бр. 5 из 1629 г.). Запис писара „богатог сагрешенијем монаха Ананије от села Љулук“ — Ст. 4298 (није искључено да је то исто лице с иноком Ананијем у Враћевштици из 1618 г. — Ст. 1053, а можда и касијим Пљеваљским игуманом из 1641—1651 г. — Ст. 1348, 1364 и 1468); запис о власнику, јеромонаху Игнатију Раковичанину — В. стр. 307, Ст. 4513.

42) **102** (стр. бр. 24). **Служабни mineј за септембар, поч. XVI в.** Папир; 25 кватерна и 2 листа; без почетка (изрезани су први листови до 2 листа II кватерне). Писмо полууоставно у два ступца, по 28 редова. Увезан. Водени знак — вага у картушу сл. Briquet 2606 из 1516 г. Запис из 1729 г. увезивању — Ст. 2537.

43) **92** (ст. бр. 24; В. 28). **Служабни mineј за септембар, прва четврт XVI вијека.** Папир, 19,5x28; 23 кватерне по 8 листова и 1 са 6. Без почетка. Ситно, лијепо писмо по 22 реда. Увезан. Водени знак — сидро у кругу са звијездом сл. у акту Јусл. акад. из 1519 г. и други с контрамарком В с крижем. Запис из Враћевштице, 1709 г. В. стр. 307, Ст. 2195.

44) **56** (ст. бр. 58; В. 47, К. 11). **Служабни mineј за новембар, из 1598 г.** Папир, 21x30,5; 27 кватерна (последња свешчица са 7 листова). Писмо по 29 редова. Рукопис је увезан; читав је. Радојичић упозорава на Самблакову службу св. Стевану Дечанском 11 XI (стр. 222). Водени знакови — круна с контрамарком ФЗ и сидро у кругу с контрамарком А. Записи: о постанку рукописа 1598 г. у манастиру Враћевштица — В. стр. 314 и Ст. 887, па о доласку митрополита (XVIII в.) — В. стр. 315 и Ст. 4620.

45) **28** (ст. бр. 29; В. 50; К. 58?). **Служабни mineј за новембар из 1633 г.** Папир, 21,5x31,5; 20 кватерна и 1 лист; сприједа нема 2 листа. Читко писмо по 28 редова. Водени знак — грб? Записи: о постанку рукописа у манастиру св. Тројице 1633 г. — В. 315 и Ст. 1249 (с додатим именом писара инока Гаврила), па о обнављању рукописа 1729 г. — В. ибид. (с погрешком у датуму) и Ст. 2534.

46) **24** (ст. бр. 25; В. 43; К. 50). **Служабни mineј за децембар јеромонаха Саве из 1537 г.** Папир, 21x28,5; 228 листова (28 и по кватерна). Писмо у два ступца по 29 редова. Ркп. је увезан, читав је. Водени знак — воловска глава са змијом. Записи: из Врхобрезице игумана Василија и јеромонаха Саве о постанку рукописа 1537 г. у доба султана Сулејмана; из године 1716 о јеклисијарху Михаилу; из г. 1717 о томе да су Нијемци заузели Београд — В. стр. 313, Ст. 492, 2312 и 2325.

47) **94** (ст. бр. 25; В. 32; К. 32). **Служабни mineј за децембар, крај XVI—поч. XVII в.** Папир, 21x31,5; 21 кватерна, без почетка. Недостаје: 2 прва и два последња листа I кватерне; од последњег листа XX кватерне остао је одерак. Писмо по 28 редова. Водени знак — сидро у кругу с четворолистом из наведеног доба. Записи: о поклону од јеромонаха Мирона од 9 новембра 1615. — Ст. 1028 (В. стр. 308 с пропустом и нетачним датумом); о пшени-

ци из 1628 г. — В. ибид.; Радула Продановића и Степана Лазаревића из Милешева о откупу књиге 1669 г. — В. ибид., Ст. 1649; из Моћевца 1651 (?) и 1866. — В. ибид.

48) **54 (К. 53). Служабни минеј за јануар, вјероватно крај XVI—поч. XVII в.** Папир 20,5x31; 33 кватерне, без краја. Почетак и крај рукописа јако су оштећени. Писмо по 24 реда. Даска и кожа од увеза исто су тако оштећени. 14 I — служба св. Сави. Ркп се прекида на 7 пјесми канона св. Киру и Јовану, 31 XII. Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком АБ(?) поред крижа, по типу може да иде у наведено доба.

49) **53 (ст. бр. 53). Служабни минеј за април, из друге четврти XV вијека.** Папир, 19,5x28,5; 27 кватерна и 3 листа. Писмо по 24 реда. Рукопис је увезан и добро очуван. Водени знак — једнорог препети сл. Briquet 9970 из 1433 г. и необјављена варијанта из 1439 године.

50) **26. Служабни минеј за април, XV вијек.** Папир, 21x28; 78 листова непотпун. Писмо у два ступца по 24 реда. Рукопис је јако оштећен: био је у ватри, онда у води. Сачувано је: 1 лист II кватерне (служба Титу чудотворцу 2 IV), онда од 2 листа III кватерне (служба св. Георгију 6 IV) до 7 листа XIII кватерне (службе св. Саве Стратилата 24 IV). Водени знак — воловска глава из наведеног доба.

51) **25 (ст. бр. 27; В. 51; К. 18). Служабни минеј за април из 1560 г.** Папир, 21,8x31,8; 15 кватерна (у посљедњој свешчници 6 листова). Полуустав по 25 редова. Рукопис је увезан, добро очуван. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ПА. Важан запис о постанку рукописа 1560 г. с подацима о цару Сулејману и борбама његових синова — В. стр. 316, Ст. 615—616

52) **101 (ст. бр. 27; В. 48; К. 62). Служабни минеј за април, вјероватно прва четврт XVII в.** Папир, 21,5x31; 16 кватерна. Лијеви полуустав по 28 редова. Рукопис је увезан; читав је. Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком ФА (сличног типа с контр. ФЗ у ркп. Крке 284 из 1603 г). Записи: 1683 г. из манастира Мажића — В. стр. 315 и Ст. 1817; каснији о преносу књиге из Мажића у Сарајево — В. ибид., Ст. 4432.

53) **55. Служабни минеј за јуни, средина XVI в.** Папир, 22,5x31; 16 кватерна, без почетка — недостаје првих 5 кватерна. Писмо по 31 ред. Увез је раскинут. Текст почиње од краја службе на 12 VI. Под 15 јуна — служба св. кн. Лазара иже в Раваници; Радојичић 222 упозорава на разлике с текстом у штамп. Србљаку 1861 г. Водени знак — сидро у кругу сл. Briquet 485 из 1547 г.

54) **57. Служабни минеј за јули, посљ. четврт XIV в.** Папир, 20,5x28,5; без почетка и без посљедњег листа. Полуустав у два ступца по 29 редова. Рукопис је јако оштећен — једва се држи у увезу. Сачувано је: од треће пјесме канона службе 2 јула до

краја девете пјесме канона 31 јула (служба св. Јевдокима). Водени знак — ловачки рог сл. МТ 5028 око 1379 г.

55) **27** (стр. бр. 28; В. 49). **Служабни минеј за август, вјероватно друга половина XVI вијека.** Папир, 21,5x31; 24 кватерне (у последњој свешчици 5 листова). Полуустав по 27 редова. Према Вукићевићу писала је иста рука као и априлски минеј 101. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ЦИ. Запис из манастира Враћевшнице — В. стр. 315.

56) **52** (ст. бр. 51). **Служабни минеј за септембар-децембар, бугарски, посљедња четврт XIV вијека.** Папир, 20x27; на почетку недостаје 1 лист. Писмо по 30 редова. Има службе препод. Параскеве 14 X и препод. Јована Рилског 19 X, али нема српских светаца (ни св. Саве и св. Симеуна). Водени знакови: лук МТ 370 и сирена МТ 7028 из 1375—1390 г.

57) **30. Празнични минеј за септембар-децембар, прва пол. XV вијека.** Папир, 21x29; 43 кватерне (од посљедње само 2 листа); без краја (прекида се на служби 26 децембра). Писмо по 26 редова. Увез је оштећен. Водени знак — шкаре врло сл. Briquet 3682 из 1426—32 г.

58) **21** (ст. бр. 22; В. 25; К. 35). **Празнични минеј за цијелу годину, посљедња четврт XIV вијека.** Папир, 21,5x31,5; 35 кватерна са 3 листа додана сприједом (молитва дијаконства и „припјевии“ величанија на празнике). Полуустав по 32 реда. Рукопис је увезан, читав је. Водени знак — звоно МТ 3041 идентично Briquet 4067 из 1387 г.

59) **109** (ст. бр. 71). **Службе св. Симеуну и св. Сави (из XIV в.) и другим светитељима (из XV в.).** Два рукописа увезана заједно. Папир, 13,5x20,5; 213 листова. А) **Службе св. Сави и св. Симеуну:** 88 листова, од првих 25 остали су само одерци са више или мање текста. Писмо по 19 редова. Водени знакови: лук МТ 390, круг МТ 2035, сјекира МТ 4667, слово Р МТ 5519, утег МТ 6789, једноног МТ 5823 и во МТ 1591 из 1350—1360 г. Б) **Службе светитељима и празницима:** 125 листова. Писмо по 23 реда. Према крају рукопис је оштећен: почев од ф. 169 недостаје доњи угао, од ф. 203 — пола листа и више. Крај рукописа — од ф. 197в писала је друга рука. Садржај: ф. 89 — служба св. Меркурија 24 XI; ф. 145 — служба Предпразнству Преображења; ф. 154 — служба Преображењу (без краја); ф. 177 — служба св. Николи 6 XII; ф. 189 — 312 служба 1 сеп. — Почетак индикта и св. Симеуна Стлпника. Водени знакови: шкаре и „три брда“ око 1450 г.

60) **76. Служба петозарним мученицима и акатист с похвалом архиепископу Арсенију, сред. XIX в.** Папир, 23x32: 51 лист — одломци писани истом руком. Крупни устав с разним бројем редова, већином по 12, а има и по 9. Неувезано. А) **Служба мученицима** — ф. 48—55; Б) **Акатист архиеп. Арсенију** — ф. 53—71, 73—74; Ц) **Похвала архиеп. Арсенију** — ф. 16—36; Д) **Молитва Ни-**

кодима „књигопреводитеља“ — ф. 37. Запис из 1854 г. Како се мошти петозарних мученика чувају у Пећкој патријаршији, није искључено да је рукопис донесен оданде.

61) **32** (ст. бр. 34; В. 46). **Скраћени октоих I—VIII гласа са изводом из празничног минеја, Арсенија Тројичанина, XVI в.** Папир, 20,5x28; 38 кватерна и 2 листа. Полуустав по 25 редова. Рукопис је увезан, али доста оштећен: 34 и 35 кватерне су исцијепане, тако да је остао само један унутарњи угао. У Октоиху су суботње и недјељне службе свију гласова. Затим долазе службе св. ап. Петру и Павлу, Преображењу, Успјенију, арханг. Михаилу и прочим бесплтним, св. Николи, Божићу, Благовјештењу, Ускрсу, св. Георгију и Вазнесењу. На крају су „изабрани псалми“ код „величанија“ на празнике. Водени знак — вага у кругу сл. Briquet 2512 из 1522 г. Запис јеромонаха Арсенија Тројичанина из доба митрополита Дабробосанског Гаврила Миховића (1741—1752) и запис јеромонаха Висариона Тројичанина из 1745 г. — В. стр. 314, Ст. 3029 и 2898.

62) **97. Октоих I—IV гласа, посљедња четврт XIV в.** Папир, 19x25,5; сачувано је од III до XXIV кватерне. Писмо по 30 редова. Рукопис је јако оштећен: листови су распаднути, приликом увезивања блок је јако обрезан; од увеза су остале даске, али кожа је изгубљена. Текст је сачуван од краја службе у недјељу I гласа до јутарње у суботу IV гласа. Водени знакови — воловска глава МТ 1387, круг сл. МТ 1857, два круга МТ 2070, трolist МТ 3928 — све из год. 1380—1390.

63) **35. Октоих I—IV гласа, вјероватно крај XVI—поч. XVIII в.** Папир 20x28; рукопис је јако оштећен, поједини су дијелови додавани приликом ранијих поправака. Постоје прве 4 кватерне с писмом по 26 редова; затим је уметнута штампана свешчица; затим опет рукопис, друга рука — од 13 до 15 кватерне и од 17 до 36 кв. — по 27 редова. Листови су распаднути. Увез је оштећен. Водени знакови: у првом дијелу сидро у кругу с тролистом и контрамарком ХС, у другом дијелу сличан знак с контрамарком ИП (?).

64) **117. Октоих V—VIII гласа, XVI в.** Папир, 22x30; 37 кватерна; посљедњи су листови волантни. Писмо по 29 редова. Од увеза су остале даске; коже нема. Водени знак — сидро у кругу с контрамарком МЕ, вјероватно из посљедње четврти XVI в. (исп. контрамарку М. код Николаева бр. 96 из 1577—1578 г.).

65) **58. Скраћени октоих за суботе и недјеље, XVII вијек.** Папир, 20x28; 16 кватерна; недостаје сприједа 2 листа и поједини листови унутра. Писмо по 25 редова. Водени знак — круна.

66) **88. Одломак из Посног триода, XIV вијека.** Цергамена, 21,5x30; 16 листова (кватерне 26 и 27). Уставно писмо у два ступца по 32 реда. Рукопис је јако оштећен — горе је велика рупа од мишева. Без увеза. Текст: служба Акатиста Богородици у шестој седмици Великог поста.

67) **20.** (ст. бр. 20). **Посни триод, крај XV—поч. XVI в.** Папир, 21x29; 259 листова. Писмо по 32 реда. Водени знак — шкаре сл. Briquet 3688 из 1496 г.

68) **91** (ст. бр. 21; В. 22; К. 38). **Посни триод, крај XV вијека.** Папир, 22x29,5. Свешчице су по 8 и по 10 листова. Полуустав по 31 ред. Узезан. Водени знак — монограм ХС (?). Запис на крају — „С’вршенијем Христовем, Амин“ — В. стр. 305.

69) **103.** **Посни триод, XVI в.** Папир, 20,5x31,5; без почетка и без краја. Сачувано је од 3 листа 27 кватерне до 40 кватерне. Полуустав по 28 редова. Рукопис је јако оштећен: листови су распаднути; од узеза је остала само стражња даска у кожи. Текст је сачуван од службе у сриједу средопосну до службе шесте недјеље. Водени знак — сидро у кругу с контрамарком ИЗ, вјероватно из средине XVI вијека.

70) **105** (ст. бр. 20; В. 24; К. 12). **Триод „Барисовац“ (Фарисејвац), XVI вијек.** Папир, 20x29,5; 254 листа без почетка и без краја (од 2 листа 6 кватерне до 3 листа 38 кватерне). Полуустав по 32 реда. Од узеза је сачувана само стражња корица. Текст је сачуван од краја јутрење у сиропусну недјељу. Након текста Триода на посљедњој страни 34 кватерне долази „С’браниа в нарочитије триодју празники“ — проповиједи на циклус Великог поста које обично стоје иза 6 пјесме канона. Прекида се на проповиједи у Суботу Акатиста „Повјест пол’знаа. . . о чудеси в’негда Перси и варвари Цариграда бранију окружише“ — Водени знак — кардиналски шешир из средине XVI вијека. Записи: из 1695 г. о испуњеном пророчанству о Измаилима „в посљедње вријеме“ — В. стр. 306 и Ст. 2007; о помрчини сунца и о миру између Нијемаца и Турака из 1699 г. — В. ибид., Ст. 2067—2068; из 1734 г. попа Влаовића власника Триода — В. ибид., Ст. 2633.

71) **50** (В. 53). **Требник, прва четврт XVI вијека, с каснијим додацима.** Папир, 13x17; 109 листова. Рукопис је састављен од разних комада с текстом по 18,21 и 22 реда на страни. Без почетка и без краја. Узезан, али је јако оштећен. Водени знак основног дијела — кардиналски шешир врло сл. Briquet 3409 из 1519 г. Иза чина обручејја на ф. 14 запис из манастира Студенице — В. стр. 317.

72) **18.** **Велики требник, прва пол. XVI в.** Папир, 21x30,5; без почетка и без краја — сачувано је од 3 листа 3 кватерне до краја 25 кватерне. Разни дијелови писани разним рукама са по 29, 28 и 26 редова. Листови су испретурани и читав рукопис лежи неузезан, у старим корицама. Водени знак главног дијела — накован у кругу сл. Briquet 5963 из 1514—1529 г; у додатку — воловска глава са змијом око мотке.

73) **115.** **Требник — Молитвеник, XVI вијек.** Папир, 13,5x15; 16 кватерна. Писмо по 19, 20 и 21 ред.

74) **68.** (ст. бр. 76; В. 57). **Синаксар из 1642 г. с Требником XVII вијека.** Папир, 13,5x18,5; Два посебна рукописа увезана заједно. А) **Последованије црковнаго пјенија и с'бранија вселетнаго по уставу св. в'сточне јерусалимске цркве** — синаксар за читаву годину од марта до фебруара; затим посљедовање св. Великог поста, па Богородичник. 19 кватерна. Писмо по 19 редова. На крају Богородичника запис расодера Гаврила из 1642 г. о свршавању писања и о „добросудбеном“ паши Ахмету на Херцеговину — В. стр. 318, Ст. 1361. Б) **Требник:** 104 листа. Писмо по 20, 18, 21 и 24 реда. Рукопис садржи обреде који одговарају потребама манастира: чин на одејаније расе, на разлученије душе, погреб монаха, кутија по усапшем, рукоположење ђакона и др. Водени знак — сидро у кругу.

75) **69** (ст. бр. 75). **Синаксар, прва половина XVII в.** Папир, 13x19; 24 кватерне. Писмо по 24 реда. Рукопис је увезан, читав је. На почетку су тропари васкрсни; затим синаксар од септембра до августа. Иза тога Акатисник, блажени, избор еванђеља. Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком Б из наведеног доба.

76) **47. Синаксар с часловом, акатистима и др., XVI в.** Папир, 14,5x19,5; 29 кватерна. Писмо по 25 редова. Спријета су улијепљени листови из штамп. Вуковићева Псалтира. Посљедованије с'бранија вселетнаго“ од септембра до августа; посљедовање Великог поста; Богородични за 8 гласова, междучасија, вечерња, стихире „на Господи возвах“ суботње и за сваки дан; канон молабни Богородици; молитве св. Кирила у суботе и недјеље; акатисти Богородици, Живонисному Гробу и Исусу сладчајшему (прекида се на крају 7 пјесме канона). Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком ТЕ из друге половине XVI в.: исп. сличан знак с контр. ТЦ Цетиње 6 из 1552 г. и Николаев 127 из 1588 г.

77) **112. Часослов XVI в. с додацима XVII в.** Папир, 14x20,5; три посебна рукописа. А) **Молитве псалтирне** — 3 прве кватерне с писмом по 17 редова, на папиру XVII в. (сидро к кругу трolistом и с контрам. ЦБ); Б) **Часослов** — 13 кватерна с писмом по 19 редова, на папиру, XVI в. (сидро у кругу са звијездом без контрамарке); Ц) **Параклис Богородици** — на 5 доданих листова с неколико одерака отрага, на папиру XVII в. (три полумјесеца). На посљ. страни запис из 1784 г. „из манастира св. Тројице из мјеста Таслиже“.

78) **63. Часослов с Каноником и др., посљ. четврт XVI в.** Папир, 10,5x21; 28 кватерна без почетка (недостаје прва кватерна) и без краја. Писмо по 25 редова. Рукопис је распаднут; од увеза је остала кожа и посебно комад даске. Садржај: А) Предисловие; 2) „Сложеније и с'чињеније Рhикагу инока от догмата светаго Дионисиа Ареопагитскаго“; Ц) Богородичне стихире кир Ласкара; Д) Служба Акатисту, часови, молитве св. Василија на све празнике,

посљедовање св. причести. Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком „латерне“ — сл. у Пљеваљском зборнику бр. 7, вјероватно из 1585 г. По маргини првих листова иде каснији запис: „Сиа книга Теогона ермонаха Враничина“.

79) 29 (ст. бр. 33; В. 45). **Богородичник из манастира Маражића на Лиму, вјероватно из XVII в.** Папир, 20,5x30; 140 листова. Писмо по 26 редова. Узезан. Водени знакови — круна са звијездом и полумјесецом с контрамарком ИЦ (сл. Николаев 258 из 1677 г.) и два концентрична круга с трolistом одозго. Записи: о обнављању књиге 1736 г. за вријеме патријарха Арсенија, херцеговачког митрополита Авксентија и игумана Данила и недатиран запис о припадности рукописа манастиру Ораовцу, сиреч Маражићу — В. стр. 314 и Ст. 2681 и 4401.

80) 31 (ст. бр. 4; В. 41). **Богородичник Овчарско-Кабларски, XVII вијек.** Папир, 21x30,8; 20 кватерна. Писмо с разним бројем редова — 21, 25 и 26. Рукопис је читав, узезан. Водени знак — три полумјесеца с контрамарком ГЗБ. Запис Михаила владике смедеревског и жичког да је 1683 г. посудио књигу из манастира Преображења у подкрилију Овчара и Каблара — В. стр. 321, С. 1818.

81) 43 (ст. бр. 49; В. 36). **Богородичник из 1599 г.** Папир, 19,6x28,8; 19 кватерна (посљедња свешчица са 6 листова). Писмо по 25 редова. Узезан; на крају је рукопис оштећен. Водени знак — сидро у кругу с трolistом и контрамарком БЦ. Запис Захарије о постанку рукописа 1599 г. В. стр. 311, Ст. 899.

82) 64 (ст. бр. 78; В. 56). **Акатисник с молитвама из Требника, XVII вијек.** Папир, 14x19,5; 39 кватерна; без краја. Писмо по 25 редова. Лијепа заставица, иницијали. Рукопис је узезан. А) **Акатисти** (први св. Николи); Б) молитве јутарње, вечерње, над кутијом, над грождем и др.; Ц) акатист Живоносному Гробу, канон св. Духу, молитва од злог духа и др. Водени знакови — три полумјесеца и круна са звијездом и полумјесецом. Записи: из Ужица 1728 г. и о рату 1788 г. између Турака и Нијемаца код Дубице и код Београда — В. стр. 318, Ст. 3607.

83) 12. (ст. бр. 13; В. 14; К. 16). **Типик рекше Образник, преи-meје манастирскоје-же и иночкоје устројеније, македонски, друга половина XIV вијека** (није XVII, како је „судећи по рукопису“ нагађао Вукићевић). Папир, 19,3x29,5; 306 листова. У првој кватерни недостају 2 прва листа Предговора; код посљедња два листа откинута је половина по дужини. Ситно писмо по 33 реда. А) Типик од 40 глава; Б) „Успеније Кирила Солуњанина“, Ц) Спис о обнављању бугарске патријаршије у доба цара Асена II; Д) Посланица св. Атанасија Александријског кнезу Антиоху. Водени знакови — слово Р сл. МТ 5529 и ловачки рог сл. МТ 4859.

84) 19 (ст. бр. 18; В. 30; К. 25). **Типик јерусалимски из 1545 г.** Папир, 20x30,5; 179 листова. Писмо по 27 редова. Сприједом су откинута 2 листа, али текст је потпун, с насловом сприједом. Ру-

копис је увезан. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком АБ. Запис дијака Јована о постанку рукописа у манастиру св. Тројице „в љута и прискрбна времена в дни султан Сулејмана“ — В. стр. 307, Ст. 526.

85) **33** (ст. бр. 32; В. 44). **Типик јерусалимски, молдавски, друга половина XVII в.** Папир, 20x30,5; 20 свешчица по 10 листова и 1 са 12 листова. Писмо по 31 ред. Рукопис је читак, увезан. Водени знак 1 грб с фигуром жене на медвједу (пољски грб „Rawicz“) типа Лихачев 3284 из 1570 г. Записи: из 1676 г. о припадности рукописа храму Покрова Богородице у селу Горуцкој код Сомбора у доба краља Ивана Собјеског; из 1699 г. о сухој јесени; без датума из Колегија Лавовског — В. стр. 313.

86) **41** (ст. бр. 46). **Главизни о Латинах, крај XIV или поч. XV в.** Папир, 21,5x30; 46 кватерна (последња свешчица са 6 листова). Полуустав по 24 реда. Рукопис је читав. Водени знакови — крин МТ 785, шкаре МТ 2424 из доба око 1400 г.

87) **107. Диспут архиепископа Григорија с Јевреином Ерваном, средина XVI в.** Папир, 15,5x21,5; без почетка, без краја и с изгубљеним дијеловима у средини. Сачувано је: од 5 кватерне 4 унутарња листа, од 6 до 16 кватерне и 21 кватерна. Полуустав по 22 реда. Од увеза је остала кожа. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ПЦ из наведеног доба.

88) **73** (ст. бр. 65; К. 93 под насловом „Требник“). **Синодик православља, слово на Благовјештење и житија светаца, послѣ четврт XIV вијека.** Папир, 14x21; 82 листа. Три посебна рукописа заједно увезана (с посебним редом кватерна). А) **Синодик православља** — ф. 1—58. Недостаје 2 листа сприједа и 2 иза ф. 4 (два вањска листа I кватерне), 1 лист иза ф. 36 и 1 листа иза ф. 57. Полуустав по 21 ред. Водени знакови — лук са стријелом МТ 453 и ловачки рог 5001 и 5010 из око 1380—95 г. Садржај је приказан код Косановића, стр. 172—177 и дјелимично објављен од Јб. Стојановића, „Требник манастира св. Тројице код Пљеваља (Споменик САН LVI, 1922, стр. 22—30); види такође: В: Мошин, Рукопис пљеваљског синодика православља (Слово, VI—VIII, Загреб 1957, стр. 154—176). Б) ф. 59 — **Дамаскиново слово на Благовјештење**; ф. 74в — **Прошлошко житије св. Саве са стиховима Силуана**; ф. 78в — **Прошлошко житије св. Симеуна са стиховима**. Полуустав по 21 ред. Рукопис је читав. Водени знакови — воловска глава МТ 1418 и јелен пропети МТ 2308 из последње четврти XIV в. Ц) **Одломак из житија св. Георгија** — ф. 82 — 1 лист са 21 редом текста. Рукопис је био врло трошан, са испалим листовима. 1956 г. рестауриран у Лабораторију Југословенске академије. Том приликом скинути су одресци старог папира, употријебљеног за лијепљење приликом неке старе рестаурације. Припадали су некад двама посебним споменицима: I) **Одломци из Акатиста Богородици XV в.** врло малог формата; идентификовани су и увезани у посебну малу књижицу стављене под исту сигнатуру — 73а; II)

Одломци манастирског писма некој господи Вучици, XV в., које је објавио Ђоровић уз податак да је то нашао залијепљено у Пљеваљском „Општаку“ (Старинар, X—XI, 1935—1936, стр. 35—36); одломци су одлијепљени и стављени заједно на један посебан лист папира. У рукопису на разним мјестима има врло много каснијих записа, које су правили неки Голуб, Ђак Милин, јеромонах Теодосије Доволац, Танасије Тројичанин, архимандрит Мелентије, Макарије Дечански јеромонах, Висарион јеромонах, на другом мјесту исти као архимандрит, архимандрит Иларион, неки отац Алексије и др. Од важнијих: поред српских житија на маргини „в лето 7014 месец јануар, дијак“, тј. из 1504 г.; на ф. 10—1820 г., на ф. 17в — 1822 г.; на ф. 58в запис архимандрита Илариона „А сиа книга има листа сто листа и четана...“. Занимљиво је да је, према Косановићу, у његово доба било 88 листова. У запису на рукопису Косановић каже: „Ова књига би код мене у послузи, и опет је враћам манастиру Троици. Јереј и учитељ Сава Косановић“; у другом запису на крају књиге Косановић биљежи да је радио у манастиру 1866 године.

89) 79 (ст. бр. 1; В. 19). Шестоднев Јована Екзарха с Космом Индикопловом, из 1649 г. Папир, 27,5x40; 236 сигнираних исписаних и 4 празна листа. Писмо по 31 ред. Рукопис је чувен по раскошним илустрацијама. Увезан је. Рукопис је посуђен Српској академији наука, која припрема издање тог споменика. Исп. Споменик САН XLIV, 1922.

90) 36 (ст. бр. 45). Отечник, крај XIV вијека. Папир, 21,5x27; 30 кватерна и 1 лист; без почетка (сприједна недостаје 3 листа). Писмо по 22, касније по 27 редова. Увезано. Текст се прекида на поукама Јефрема Сирина. Водени знак — шипак МТ 4209 из 1390—1400 г.

91) 17 (ст. бр. 45; В. 40; с побрканим подацима; К. 49). Отачник и поучења, трећа четврт XV вијека (није „свакојако из XVII вијека“, како је код Вукићевића). Папир, 19x30; 18 кватерна; без почетка — недостају прве двије кватерне, а трећа је оштећена. Писмо по 30 редова. Без увеза. Иза бесједа и посланице Антиоха Чрноризца има састав „О писмених чрноризца Храбра“. Водени знак — кардиналски шешир врло сл. Briquet 3369 из 1455 г. Записи: о смрти цара Мурата 1640 г. — В. стр. 312 и Ст. 1335; о 110 зрна у класу пшенице 1641 г. — В. ибид., Ст. 1336; о смрти старца Милосава Тројичанина 1739 г. — В. ибид., Ст. 2772—2773.

92) 65 (ст. бр. 9; В. 2; К. 8). Патерик и поученија, XVI вијек. Папир, 20,5x28,5; 40 кватерна, без почетка (нема 1 кватерне); у посљедњој свешчици 6 листова. Писмо по 26 редова. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком С из средине XVI в. Записи: о великој зими 1617 г. — В. стр. 291; о смрти јеромонаха Висариона Тројичанина 1753 г. — В. ибид., Ст. 3048; запис Јове Јехринића из Превала (!) 1755 г. — В. ибид.; о смрти везира у Травнику 1785 г. — В. стр. 290, Ст. 3564.

93) **9** (ст. бр. 9; В. 4). „**Отачник**“ — **Зборник од три посебна рукописа, крај XVI в.** Папир, 19x30; 263 листа, без почетка (недостаје прва свешчица). Од корица је остала предња даска, без коже. А) **Слова св. отаца за циклус посног и цвјетног триода** — ф. 1 — 126: молдавске рецензије; текст по 25 редова. Б) »Poslanije Antioha črnorizca Lavru sv. oca Savu s Eustafiju igumenu monastirja Attaliny grada Ankiru galatiiskija« — ф. 127 — 131; Ц) **Св. Јефрем Сирин** — ф. 132—263, с новим редом кватерна; без првог листа и без краја — прекида се у 115 глави „о кротости“ (недостаје још 15 глава). Водени знакови првог дијела: грб са два концентрична круга сл. Briquet бр. 1879 из цца 1600 г. и укрштени кључеви у кругу сл. Briquet бр. 3907—3908 из 1578—1590 г.; у другом дијелу: пољски грб „Топор“ (штит са орлом одозго и сјекиром унутра) сл. Лихачев, „Бумага и бумажн. вод. мељници“ бр. 545 из 1646 г. и Каманин-Витвицка, бр. 578—579 из 1631—1639 године. Записи: из 1771 г. о руско-турском рату и турском насиљу — В. стр. 292 и Ст. Записи 3366—3668; из 1772 г. да је ова књига нађена међу старим манастирским књигама и да је читана у посту — В. ибид., Ст. 3374.

94) **1** (ст. р. 2; В. 7; К. 37). **Паренезис св. Јефрема Сирина, друга пол. XVI в.** Папир, 20,5x31; 41 кватерна (у посљедњој свешчици 4 листа); у 34 и 35 кватерни отсјечена је доња половина листа. Писмо по 26 редова. Увез је оштећен — стражња даска преломљена. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ХС, исти као у Пљеваљском Прологу 4 из 1579 г.

95) **72** (ст. бр. 8; В. 55; К. 81). **Дионтра Михаила Псела, трећа четврт XIV вијека.** Папир, 14x22; 38 кватерна, без краја. Писмо по 22 реда. Увезано. Водени знакови: крушка са 2 листа МТ 4317—4318, круг МТ 1980, криж МТ 3590, дјетелина МТ 3927, слово Т МТ 5652, једнорог 5931 и 5932 — све из 1355—1370 год.

96) **2** (ст. бр. 3; В. 11; К. 14). **Дионтра Сарајевска, XVII вијек.** Папир, 21x31,5; 17 кватерна. Рукопис је увезан; читав је, али је посљедњи лист волантан. Водени знак — три полумјесеца с контрамарком ЗТ (?). Запис из 1686 г. из куће Хумковић у Сарајеву В. стр. 297 и Ст. 1865; из 1705 г. о читању ове књиге — В. ибид.

97) **10** (ст. бр. 11; В. 16; К. 42). **Златоустова Андријанта (31 бесједа), друга пол. XV вијека.** Папир, 21x29; 78 кватерна (у посљедњој свешчици 6 листова). Писмо по 24 реда. Заставица, лијеви иницијали. Рукопис је увезан, одлично очуван. Водени знакови — стријеле врло сл. Briquet 6271 из 1452 г. и вага у картушу типа Briquet 2605 из 1501 г.

98) **11** (ст. бр. 11; В. 17; К. 45). **Зборник слова и житија од 1 септембра до 25 децембра, посљедња четврт XVI вијека.** Папир, 21x31; 45 кватерна. Писмо по 29 и по 28 редова. Рукопис је увезан, читав је. Водени знакови — сидро у кругу са звијездом и контрамаркама АФ и ИФ, слични типови с контрамарком ЦЦ — исто као у идућем рукопису из 1579 г. (исп. Николаев бр. 101 из

1578 г. и 110 из 1582 г.); сидро у кругу с тролистом и контрамарком ИЦ.

99) 8 (ст. бр. 8; В. 1; К. 24). **Зборник „Златоуст“ из 1579 г.** Папир, 20x31,5; 48 кватерна (последња свешчица са 5 листова). Писмо по 29 редова. Лијепа заставица и иницијали. Рукопис је увезан, читав је. Садржај: слова св. Василија Великог, Јована Златоустог и др. светих отаца из циклуса Педесетнице. Запис писара јеромонаха Висариона Тројичанина из наведене године — В. стр. 290, Ст. 743.

100) 99 (ст. бр. 8; В. 3; К. 7). **Зборник „Златослов“ из 1644 г.** Папир, 20,5x30,5; 28 кватерна. Ситно писмо по 27 редова. Лијепи иницијали. Рукопис је увезан; читав је. Садржај: слова св. Василија Великог, Јована Златоустог, Григорија Богослова и др. св. отаца за циклус Педесетнице и за друге празнике. Водени знак — круна са звијездом и полумјесецом и контрамарком АЦ. Записи: писара јеромонаха Киријака из 1644 г. — В. стр. 291, Ст. 1383; расодера Захарије, да је нашао рукопис код Измаилских чеда и како га је откупио за манастир Новак Бесаровић 1695 г. В. стр. 291—292, Ст. 1099.

101) 45 (ст. бр. 36; В. 39). **Златоустов Маргарит из 1452 г.** Папир, 19,5x24,5; 49 кватерна и 3 листа. Полуустав по 26 редова. Рукопис је увезан; текст је читав, али блок је обрзан приликом рестаурације до текста, па су ознаке кватерна стављене касније. Према записима припадао је првобитно патријарху Никодиму 1452 г. и у то доба иду водени знакови: шкаре врло сл. Briquet 3666 из 1448—1450 г. и слово О сл. Briquet 8443 из 1456 г. Као што је навео Радојичић, стр. 223, то је према томе најстарији српски рукопис овог дјела. Записи: патријарха Никодима из 1452 г. — В. стр. 311, Ст. 296 и 297; недатирани запис из „манастира Сопоћана иже ва Расе“ — В. ибид.

102) 6 (ст. бр. 6; В. 9; К. 26). **„Поученије избратоје от св. Евангелија и оз иних многих божствних писаних в свакују недељу и на господске празници. . . преложена с грчкога на сербски в лето 6851“ (1345), крај XVI—XVII вијек.** Папир, 19,5x30,5; 48 кватерна и 2 листа. Писмо по 28 редова. Рукопис је увезан; читав је, али су на појединим мјестима листови знатно оштећени од плијесни. Садржај: поученија за недјеље и за велике празнике од 1 септ. до 15 августа. Водени знакови — круна с контрамарком ЗМ и сидро у кругу с тролистом и контрамарком АП (?), сл. у Цетињском рукопису 21 из 1589 г. и Троичанском 7, можда из 1585 г. Запис о проигумана Јоаникија о увезивању рукописа трошком монахиње Марте 1669 г. — В. стр. 296, Ст. 1647.

103) 42 (ст. бр. 47; В. 38). **Зборник поученија и житија на празнике за цијелу годину, из 1504 г.** Папир, 21x29,5; 33 кватерне. Први је лист оштећен, остало је очувано. Рукопис је увезан. Сприједна је попис садржаја: Радојичић скреће пажњу на састав

„Пренос моштију св. Петке у славнају земљу српскују“. Водени знак — рукавица са звијездом. Запис писара јеромонаха Нифона из 1504 г. — В. стр. 311.

104) **70. Бесједе на текстове из Еванђеља, послъ. четврт XVI в.** Папир, 15x20; 81 кватерна, али је испред тога била још једна уводна, јер текст на првом листу I кватерне почиње усред реченице. Ситно писмо по 35 редова. Рукопис руско-српске редакције: 90 бесједа. Водени знак: пољски грб в. сл. Каманин-Витвицка, бр. 46 и 47 из 1587 год.

105) **104** (ст. бр. 12; В. 15; К. 5?). **Зборник слова и житија за цијелу годину, друга пол. XVI в.** Папир, 21,5x32,5; 302 листа; без краја (последња 42 кватерна има 2 листа и 6 одерака). Калиграфско писмо по 24 реда. Рукопис је увезан. Спочетка састави се јављају скоро за сваки дан; од јануара — само за велике празнике. Ф. 180—182 — Климетова похвала учитељу словенску језику, Кирилу Филозофу; ф. 277—293 — живот св. Саве; ф. 294—302 — „Тогожде Теодосија монаха похвала свјетих отаца наших Симео-на и Сави учитеља србскије“, без краја. За вријеме Вукићевића постојало иза тога житије архиепископа Арсенија, али сад га нема. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ЦЦ из друге половине XVI вијека.

106) **7** (ст. бр. 7; В. 10; К. 2). **Зборник бесједа и житија, вјероватно из последње четврти XVI в.** Папир, 20x30; 217 листова — пет рукописа увезаних заједно. А) **Слова св. Јована Златоустог и др. свјетих отаца на разне празнике** — ф. 1—114; писмо по 28 редова. Слова на Зечетије Претече, апостола Томе, мученије св. Артемија, архиепископа Аркадија слово на обновленије храма св. Георгија, житије св. Стефана Новог и слово Косме вестијара на пренос моштију св. Јована Златоустог, Обретеније главе св. Јована Претече, инока Јосифа похвално слово Вартоломеју апостоу, епископа селевкијског Василија о пророку Јелисеју, Исихија презвитера слово о св. апостолима Петру и Павлу, Јована Златоустог слово о Макавејима. Б) **Бесједе Никифора Ксантопула на циклус Великог поста** — ф. 115—170; писмо по 27 и 26 редова. Ц) **Еутимија Трновског слово св. Константину и Јелени** — ф. 171—205. Д) **Житије Алексија човјека божјег** — ф. 206—212; брзи полуустав по 25 редова. Е) **О ваздвиженији Пресветије Богородице новест** — ф. 214—216; полуустав по 25 редова. Водени знакови у сваком дијелу различити — сидро у кругу с тролистом и контрамаркама А, АП, ВЈ, ЦН и круна, али сви ти знакови вјероватно су приближно из истог доба. На последњој страни запис: „Троице лето“ и неразумљиви број, који по мом мишљењу може да буде 7093 — први кси је очевидно мјесто з (7000); друго слово, које личи на к нема горе титло, према томе вјероватно је везник и; треће слово на мјесту десетака не може бити зело, на што помало личи, ни к, како мисли Вукићевић, али на што нимало не личи, већ коппа (90); треће је слово јасно написано г (3). У том

случају датум ће бити 1585 г. наше ере, што одговара хронологији водених знакова.

107) **48. Зборник слова и житија, бугарски, трећа четврт XIV вијека.** Папир, 14x21,2; 126 листова. Ситни устав по 30 редова. Рукопис је оштећен: без почетка и без краја; од увеза доња је даска преломљена. Садржај: виђење св. Григорија, „житије препод. Јоана иже Христа ради ништаго“, житије св. Алексија човјека божјег, житије св. мученико Созонта, житије св. мученице Текле, „десела Ефросин’на“, „слово светаго Андиоха полезно о души, јеже не љубити мира сего сујетнаго“, „св. Теофила епископа алаксандрскога слово полезно о исхождени души јегда исходит от тела“, — на чему се прекида. Водени знак — звоно врло сл. МТ 2994 из 1365—1366 г.

108) **98 (ст. бр. 45). Зборник: слова, житија и Љествица Јована Синајског, XVI вијек.** Папир, 21x31; Два рукописа увезана заједно. А) **Слова и житија** — 42 кватерне; писмо по 24 реда. Садржај: житије св. Јована Златоустог; Леонтија презвитера житије св. Григорија Акрагантијског; Леонтија епископа Кипарског житије архиеп. Александријског Јована Милостивог; „црловноје сказаније светаго Василија“ (правила); „Главизни о учитељстве препод. оца нашег Аммона“; „Слово Теодорита како подобајет рукоју крстити се, како благословити“ итд. Б) **Љествица св. Јована Синајског**, с посланицом игумана Раифе к Јовану Синајском на почетку. Нови ред кватерна; писмо спочетка по 24, а од пете кватерне по 36 редова.

109) **5 (ст. бр. 5; В. 5; К. 19 или 54). Зборник житија великих подвижника, писан на Атосу 1629 г.** Папир, 20,5x31; 54 кватерне и 1 лист. Полуустав по 26 редова. Рукопис је увезан, читав је. Садржај: житија св. Саве Освештеног, Антонија Великог, Макарија Египатског, Еутимија Великог, Пахомија Великог, Симона Дивногорца и Атанасија Атонског. Водени знакови — сидро у кругу с тролистом и са двије контрамарке Б и ИП; три полумјесеца с контрамарком, ЦА. Запис писара јерођакона Михаила из 1629 г. — В. стр. 293, Ст. 1201.

110) **71 (ст. бр. 81; В. 62; К. 19 или 54). Зборник житија и поученија.** Папир, 13,5x20; 134 листа. Три посебна рукописа увезана заједно. А) **Житије св. Андрије Јуродивог** — ф. 1—68; писмо по 26 редова. Водени знак сидро у кругу с тролистом, вјероватно из друге пол. XVI в. Б) ф. 69—90 — **Повест Аммона мниха о избијених св. отац в горе Синаи и Раифу**; ф. 90—102 — **житије препод. Ксенофонта**; ф. 102 — св. **Василија о посничеству**, ф. 112 — **о скончавших сја**: писмо по 20 редова; вод. знак — сидро у кругу с тролистом и контрамарком ГА, вјероватно из прве пол. XVII в. Ц) **Житије и виђење св. Зосиме и др.** — ф. 116—134: водени знак крин сл. Briquet 7272 из 1428 г. (из Лихачева 917). Записи: јеклисијарха Силвестра из Мораче, да је приложио ову књигу 1624 г.

В. стр. 320 (с нетачно разријешеном годином), Ст. 1161; о обнављању књиге у Морачи 1717 г. — В. ибид., Ст. 2334.

111) 34 (ст. бр. 38; В. 35; К. 22). **Теодосијево житије св. Саве, XVI вијек.** Папир, 21x31; 27 кватерна. Ситни калиграфски полуустав по 25, касније по 26 редова. Рукопис је увезан, читав је. Радојичић упозорава на важне варијанте у тексту. Записи: о припадности рукописа манастиру Враћевштици — В. стр. 310—311, Ст. 4323 и записи година 1663 и 1666 — В. ибид.

112) 4 (ст. бр. 4; В. 6; К. 17). **Стишни пролог за септембар—јануар, из 1579 г.** Папир, 21,8x31,8; 45 и по кватерна. Писмо по 26 редова. Рукопис је увезан; читав је. 19 окт. — св. Јован Рилски, 14 јан. — житије св. Саве са Силуановим стиховима. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ХС. Записи: о постанку рукописа у Враћевштици трудом митрополита Рудничког Диомидија 1579 г. — В. стр. 294, Ст. 747; из 1589 г. о запустенији манастира за вријеме султана поразом код Беча и из 1746 ђаконa Ивана из Враћевштице — В. ибид.

113) 3 (ст. бр. 4; В. 8). **Стишни пролог за септембар-фебруар, из 1545 г.** Папир, 20x28; 47 кватерна (у посљедњој свешчици 3 листа). Писмо по 28 редова. Заставице и иницијали у почетку сваког мјесеца. Запис јеромонаха Саве и дијака Јована, који су писали пролог при митрополиту Никанору — Вукићевић стр. 295, Ст. 525.

114) 100 (В. 33; К. 60). **Стишни пролог од јануара до јуна, писан на Атосу 1664 г.** Папир, 20,5x30; 49 кватерна. Писмо по 26 редова. Рукопис је увезан, али су прва 2 листа оштећена. У садржају: 11 јан. — св. Сава; 18 јан. — архиеп. Максима Новог бившаг деспота Србљем; 22 јан. — св. мученика Мануила, Георгија, Петра, Леонтија и др. погубљених од Крума; 8 фебр. препод. Јелени чудотворице госпожде србскога језика (текст објавио Вукићевић); 13 фебр. — препод. Симеона србскога новог мироточца; 15 јуна — кн. Лазара. Водени знак — круна са звијездом и полумјесецом и контрамарком ЗЗ. Запис о постанку рукописа на Атосу и преносу у Милешево 1664 г. — В. стр. 309, Ст. 3601.

115) 22 (ст. бр. 23; В. 27). **Стишни пролог за март-август (није минеј, како је код Вукићевића), трећа четврт XV вијека.** Папир 21,5x29,5; 290 листова. Ситни калиграфски полуустав по 28, касније по 27 редова. Увезан. 15 јуна нема кн. Лазара. Водени знак — кардиналски шешир сл. Briquet 3371 из 1470 г.

116) 66 (В. 52; К. 56). **„Грешних спасеније“ и „Чуда св. Богородице“, 1697 г.** Папир, 14,5x21. Два рукописа с посебним редом кватерна. А) **Грешних спасеније** — превод штампаног грчког дјела „Harmatolon soteria“ — 44 кватерне. Б) **Чуда св. Богородице** — 19 кватерна; писмо по 25 редова. Водени знак — круна са звијездом и полумјесецом. Записи: о постанку рукописа у Светогор-

ском скиту св. Ане 1697 г. — В. стр. 316, Ст. 2042; митрополита Захумског Саватија из 1712 г. — В. ибид., Ст. 2043; о пожарима у Сарајеву 1788 и 1804 г. — В. ибид., Ст. 3609 и 3610.

117) **74. Тројичански поменик из посљедње четврти XVI вијека.** Папир, 15,5x21,5; 234 стране. Писмо већином по 20 редова. Водени знак — сидро у кругу са звијездом и контрамарком ЦЦ из наведеног доба. Као што је запазио Радојичић 224, најважнији дијелови с поменима ктитора, владалаца и архијереја, који су били на првих 19 листова, исцијепани су.